

**(Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 75. Oturumu Münasebetiyle)
Lancet COVID-19 Komisyonu Bildirisi, Eylül 2020**

Yazarlar: Lancet COVID-19 Komisyonu Üyeleri, Görev Gücü Başkanları ve Bilimsel Sekreteryaya Jeffrey D Sachs, Salim Abdool Karim, Lara Akin, Joseph Allen, Kirsten Brosbøl, Gabriela Cuevas Barron, Peter Daszak, María Fernanda Espinosa, Vitor Gaspar, Alejandro Gaviria, Andy Haines, Peter Hotez, Phoebe Koundouri, Felipe Larraín Bascuñán, Jong-Koo Lee, Muhammad Pate, Paul Polman, Srinath Reddy, Ismail Serageldin, Raj Shah, John Thwaites, Vaira Vike-Freiberga, Chen Wang, Miriam Khamadi Were, Lan Xue, Min Zhu, Chandrika Bahadur, Maria Elena Bottazzi, Yanis Ben Amor, Lauren Barredo, Ozge Karadağ Çaman, Guillaume Lafortune, Emma Torres, Ismini Ethridge, Juliana G E Bartels

Çeviren: Dr. Gamze Aktuna, Hacettepe Üniversitesi

Gözden Geçiren: Dr. Özge Karadağ Çaman, Columbia Üniversitesi

Orijinal Metin: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)31927-9/fulltext#%20](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)31927-9/fulltext#%20)

Yönetici Özeti

Lancet COVID-19 Komisyonu, hükümetlere, sivil topluma ve Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşlarına COVID-19 pandemisine etkili bir şekilde yanıt vermede yardımcı olmak için 9 Temmuz 2020'de faaliyetlerine başlamıştır. Komisyon, pandeminin ortaya çıkardığı dört temel küresel soruna pratik çözümler sunmayı amaçlamaktadır. Bunlar; pandemiye farmasötik ve farmasötik olmayan müdahaleler yoluyla bastırmak; yoksulluk, açlık ve ruhsal sorunlar dâhil olmak üzere pandeminin neden olduğu insani acil durumların üstesinden gelmek; pandeminin ardından kamu ve özel finans mekanizmalarını yeniden yapılandırmak ve dünya ekonomisini sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Paris İklim Anlaşması ile uyumlu olarak kapsayıcı, esnek ve sürdürülebilir bir şekilde yeniden inşa etmektir. Birçok yaratıcı çözüm hâlihazırda uygulanmakta olup, bu Komisyonun temel amacı, bu çözümlerin dünya çapında yaygınlaşmasını hızlandırmaktır.

COVID-19'un Kökeni ve Zoonotik Pandemileri Önlemek

COVID-19; HIV/AIDS, Nipah Virüsü, Şiddetli Akut Solunum Sendromu Koronavirüsü, H1N1 İnfluenza, Orta Doğu Solunum Sendromu Koronavirüsü, Zika, Ebola ve diğerlerinin ardından ortaya çıkan en son -ancak kesinlikle sonuncu olmayan- bir bulaşıcı hastalıktır. Bu hastalıklar, hayvanlardan insanlara bulaşan patojenlerden kaynaklanan zoonozlardır. Zoonozlara karşı korunmak için; ormansızlaşmayı sona erdirmek, koruma alanlarını ve nesli tükenmekte olan türleri korumak gibi yeni önlemlere ihtiyacımız vardır. Şiddetli Akut Solunum Sendromu Koronavirüsü-2'nin (SARS-CoV-2) kökeni henüz kesin olarak belirlenmemiştir, ancak bugüne kadar elde edilen kanıtlar SARS-CoV-2'nin laboratuvar yapımı olmaktan çok, doğal yollarla oluşan bir virüs olduğu görüşünü desteklemektedir.

SARS-CoV-2'nin kökenine ilişkin araştırmalar süratle, bilimsel ve objektif olarak, jeopolitik gündemler ve yanlış bilgilendirmelerden bağımsız olarak ilerlemelidir.

Pandemiye Bastırmanın Aciliyeti

COVID-19 salgını, etkili ve güvenli aşıların bilimin izin verdiği kadar hızlı bir şekilde uygulanmasının yanısıra virüsün bulaşmasını azaltan etkili toplum sağlığı hizmetleri de dâhil farmasötik olmayan müdahaleler yoluyla bastırılabilir ve bastırılmalıdır. lkeler, salgını bastırmak için doğal enfeksiyon yoluyla oluşabilecek bir toplumsal bağışıklık olasılığına güvenmemelidir. Toplumsal bağışıklığa ulaşmak için popülasyonun en az %40-60'ının enfekte olacağı tahmin edilir ve buna bağlı hastalık ve ölümler kabul edilemez derecede yüksek olacaktır. Üstelik geçmiş enfeksiyonlardan elde edilen bağışıklığın süresi konusunda da belirsizlik devam etmektedir.

Salgının sonuçlarındaki en büyük ayrışma, Batı Avrupa ve Amerika ile karşılaştırıldığında Asya-Pasifik bölgesinin göreceli başarısı olmuştur. Bugüne kadar Asya-Pasifik bölgesi, bulaşma ve ölüm oranlarını büyük lde baskılamış (milyonda 10'dan az lm), Batı Avrupa ve Amerika'da çok yüksek bulaşma ve ölüm oranı görülmüştür (birkaç ülkede milyonda birkaç yüz lm). Kamboçya, Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Vietnam gibi birçok düşük gelirli ülke salgını bastırmıştır.

İlaç dışı müdahaleleri uygulamak için ülkeleri epidemiyologlar, halk sağlığı teknisyenleri, hemşireler, test uzmanları, temaslı takip ekipleri ve toplum sağlığı çalışanları dâhil olmak üzere halk sağlığı işgücü kapasitelerini aciliyetle arttırmaya çağırıyoruz. Toplum sağlığı çalışanları; hastalığın toplum içinde yayılmasını kontrol etmeye ve toplumdaki savunmasız kişilerin korunmasına, özellikle testlerin yapılmasını sağlayarak, hastalığın önlenmesi, tedavisi ve sosyal izolasyonun ruh sağlığı üzerindeki etkileri konusunda eğitimler vermeye katkıda bulunabilir. Okulların kapatılıp kapatılmayacağı konusu, belki de en zorlu ve kayđı verici ilaç dışı müdahalelerden biridir. Toplum içindeki bulaş düzeyi düşük olduğunda ve okul tesisleri ve personeli uygun şekilde hazırlandığında okullar güvenli bir şekilde yeniden açılabilir. Okulları açmak güvenli olmadığında, ülkeler ve bölgeler tüm öğrencilerin erişebileceği evrimii eğitimi uygulamayı hedeflemelidir.

Sağlık Profesyonelliği

Salgını bastırmadaki başarısızlığın nedenlerinden biri, medikal popülizm olarak adlandırılan siyasi liderlik tarzıdır; Lasco, bu siyasi liderleri, "etkilerini kmseyerek veya kolay çözümler ve tedaviler ne sürerek pandemiye basitleştirenler, krize verdikleri yanıtları birer gösteri haline getirenler, 'insanlar' ile tehlikeli 'ötekiler' arasında bölünmeler yaratanlar ve bunları desteklemek adına tıbbi bilgi iddialarında bulunanlar" olarak tanımlamıştır. Lasco, bu noktada  lideri örnek olarak göstermiştir, ABD Başkanı Donald Trump, Filipinler Devlet Başkanı Rodrigo Duterte ve Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro.

Hükümetleri, halk sağlığı profesyonellerinin tavsiyelerini önceliklendirmeye, uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde çalışmaya ve diğer ülkelerin iyi uygulamalarından öğrenmeye çağırıyoruz. Tüm ülkeler söylenti ve yanlış bilgilendirmeye dayalı kararlarla mücadele etmelidirler. Liderler, bilimle çelişen kişisel bakış açılarını ortaya koymaktan vazgeçmelidirler.

Pandemide Hakkaniyetsizlikleri Ele Almak

COVID-19 pandemisi, servet dağılımında, sağlıkta, refah düzeyinde ve sosyal korumadaki hakkaniyetsizlikler ile gıda, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel ihtiyaçlara erişimdeki hakkaniyetsizlikleri içeren ve önceden var olan sosyal, ekonomik ve politik hakkaniyetsizlikleri gün ışığına çıkarmış ve şiddetlendirmiştir. Pandemi, gelir dağılımındaki eşitsizliklerde keskin bir artışa ve düşük ücretli çalışanlar için iş krizlerine neden olmuştur. Aralık 2017 itibarıyla dünya nüfusunun yarısının temel sağlık hizmetlerine erişimi bulunmamaktadır ve sağlık eşitsizlikleri bu salgında önemli sorunları ortaya çıkarmaktadır. Savunmasız gruplar ise (yoksullar, yaşlılar, daha önce sağlık sorunları olanlar, tutuklular, mülteciler ve yerli halklar gibi) pandeminin yükünü orantısız olarak taşımaktadırlar.

Çevrimiçi ekonomiye ani geçiş, yüksek kaliteli dijital erişimde önceden de var olan derin uçurum ile beraber gelmiştir. İlgili tüm BM kuruluşlarını, dijital hizmetlere evrensel erişimi hızlandırmak ve bağlantıyı ulaşılması zor nüfus gruplarına genişletmek için kamu ve özel finansmanları kullanmak da dâhil olmak üzere, dijital endüstri ve hükümetlerle birlikte somut adımlar atmaya çağırıyoruz.

COVID-19 salgınının en önemli zorlukları arasında yoksul ve savunmasız nüfuslar için açlık ve gıda güvensizliği bulunmaktadır. Pandemi, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerdeki ruh sağlığı hizmetlerinin sağlanmasında yüksek eşitsizlikler varken, düşük gelirli nüfusun ruh sağlığı konularında da büyük endişeler yaratmaktadır. 13-19 yaş arası ergen ve genç kadınlar için planlanmamış gebeliklerde ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetteki artış göz önüne alınarak COVID-19'un toplumsal cinsiyet boyutuna da öncelik verilmelidir.

Veri İhtiyaçları

BM kuruluşları ve ulusal istatistik kurumları ile birlikte çalışan BM İstatistik Komisyonu, yüksek derecede savunmasız nüfus grupları ve onların durumları hakkında, enfeksiyon ve ölüm oranları, yoksulluk, işsizlik, ruh sağlığı, şiddet, açlık, zorla çalıştırma ve diğer aşırı yoksunluk ve insan hakları ihlallerine özel olarak odaklanarak gerçek zamanlı verilere yakın veriler hazırlamalıdır. İnsani yardım ihtiyaçlarının ve önemli yoksunluk alanlarının belirlenmesi için özellikle yoksullar, yaşlılar, yeti-yitimi olan kişiler, yerli halklar, savunmasız durumdaki kadınlar, küçük çocuklar, mülteciler, tutuklular, yüksek riskli işlerde çalışanlar (örneğin, mezbahalarda çalışanlar veya misafir işçiler) ve diğer azınlıklar (etnik, ırksal ve dini azınlıklar dâhil olmak üzere) hakkında acil çalışmalar yapılmalıdır.

Gelişmekte Olan Ülkelerin Acil Mali İhtiyaçlarının Karşlanması

Küresel krizin özelliklerinden birisi, devletlerin her düzeyindeki kamu gelirlerinde yaşanan keskin düşüştür. Gelişmekte olan ülkeler için durum, sosyal hizmetleri finanse etme imkânı olmadan artan sosyal ihtiyaçlarla giderek daha fazla karşı karşıya kalmaktır. Dahası, birçok gelişmekte olan ülke şu anda, en acil ihtiyaç duyulan işsizlik sigortası, gelir desteği ve beslenme desteği gibi sosyal koruma programlarına bile sahip değildir.

Bazı gelişmekte olan ülkeler, uluslararası finansman kurumlarından, özellikle Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (World Bank) ve çok taraflı Bölgesel Kalkınma Bankalarından, hem kamu hem de özel alacaklılara olan devlet borçlarının düzenli bir şekilde yeniden yapılandırılması da dâhil, önemli uluslararası imtiyazlı finansmana (yani hibelere ve düşük faizli, uzun vadeli kredilere) ihtiyaç duyacaktır. Şimdi, ülkelerin gayri safi yurtiçi hasıllarının %0-7'sini resmi kalkınma yardımı olarak sağlama taahhütlerini yerine getirmeleri her zamankinden daha fazla önem taşımaktadır. Yeni yardım akışlarının amaçlanan yararlanıcılara ulaşmasını sağlamak için yolsuzlukla mücadele konusunda özel çaba gösterilmelidir.

Güvenilir ve Etkili Aşılar, Tedavilere, Testlere ve Ekipmana Erişimde Küresel Adalet

Hükümetler tarafından desteklenen ilaç endüstrisi ve akademi; aşılar, terapötik ilaçlar, hızlı tanı testleri ve tedavi rejimleri de dâhil olmak üzere pandeminin bastırılması için yeni yaklaşımlar geliştirmek için dikkate değer çabalar sarf etmektedir. Yeni aşıların ve terapötik yaklaşımların uygulamaya konulması, tüm klinik aşamalarda titizlikle yürütülen testleri ve değerlendirmeleri takip etmeli ve tehlikeli siyasi müdahalelere maruz kalmamalıdır.

COVID-19 salgınının ilk aşamalarında, aşı geliştirmenin küresel sağlık yönetiminde, yeni bir terim olan aşı milliyetçiliğine dahi yol açan, sorunları olmuştur. Her yeni aşı veya tedavi, ülkeler içinde ve ülkeler arasında adaletli erişim amacıyla geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Maliyet nedeniyle hiçbir nüfus grubunun aşuya erişimi engellenmemeli veya aşuya erişim şansı, klinik araştırmalara katılıma bağlanmamalıdır. COVID-19 aşılarına, tedavisine ve diğer araçlara evrensel ve adaletli erişimi teşvik etmek için COVID-19 Araçlarına Erişim (Access to COVID-19 Tools Accelerator) çok taraflı girişimini ve bu girişimin aşı ayağı olan COVAX Girişimini yürekten destekliyoruz. Bu çok taraflı girişimi destekleyen tamamlayıcı yaklaşımlar, ülkeler içinde ve ülkeler arasında adaletli erişimi güçlendirmeye yardımcı olacaktır.

İş Olanaklarına Dayalı Yeşil İktisadi Toparlanmanın (Green Recovery) Desteklenmesi

Ekonomik iyileşme planları, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ve Paris İklim Anlaşmasına dayanan sürdürülebilir ve kapsayıcı toplumlara (inclusive societies) geçişi desteklemelidir. Kamu yatırımı, sürdürülebilir endüstrilere ve dijital ekonomiye yönelik olmalı ve tamamlayıcı özel yatırımları teşvik etmelidir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin iflas dalgasını önlemek önemli bir önceliktir. İyileştirmenin ana hedeflerinden biri, çalışanları dijital ekonomiye hazırlama becerileri de dâhil olmak üzere, kişilere beceri kazandırma ve kişilerin becerilerini tazeleme konularında alternatifsiz bir taahhüt olmalıdır.

AB Yeşil Mutabakatı, uzun vadeli bütçe (2021–27) ve yeni kurtarma fonu, 1.8 trilyon Euro bütçeyle iklim güvenliği, enerji geçişi ve döngüsel ekonomi ile ilgili yüzyıl ortası hedefleri de dâhil olmak üzere uzun vadeli iyileşme için örnek bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, diğer bölgeler için bir örnek teşkil edebilir. İktisadi toparlanmalar genel olarak akıllı (dijital teknolojilere dayalı), kapsayıcı (düşük gelirli haneleri hedefleyen) ve sürdürülebilir (temiz enerji yatırımları ve kirliliğin azaltılmasını içerecek şekilde) olmalıdır.

Multilateralizm ve Birleşmiş Milletler Sistemi

Küresel toparlanma, hem salgının kontrol edilmesinde hem de yeni yeşil iktisadi toparlanma programlarının benimsenmesinde bölgesel ve uluslararası düzeyde işbirliği ile büyük ölçüde kolaylaşacaktır. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, Çin, Rusya, Hindistan, Güney Ortak Pazarı, Afrika Birliği, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği, Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu, Karayip Topluluğu ve diğer ulusal ve bölgesel grupların koordineli bölgesel yanıtın lehine hareket etmelerini; rekabeti ve 'ticari ve mali yaptırımlar gibi' komşuları zarara sokma politikalarını bir kenara bırakmasını arzu ediyoruz. Ticari ve mali yaptırımlar, diğer izolasyon politikaları veya ABD ile Çin arasında yeni bir soğuk savaştan söz etmek, küresel toparlanma çabaları ve küresel barış açısından tehlikelidir.

COVID-19 salgını, tam da BM'in 75. yıldönümünde meydana gelmiştir. Birleşmiş Milletlerin vazgeçilmez rolü, pandeminin bugüne kadarki gidişatında apaçık belli olmuştur, özellikle de dünyanın en savunmasız nüfus grupları için ama hal böyle iken bile BM sistemi saldırı altında kalmış, uluslararası hukuk baltalanmıştır. BM Kuruluşlarını yürekten destekliyoruz ve tüm ülkeleri BM Anlaşması ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne saygı göstermeye ve BM Kuruluşlarının kritik finansmanı da dâhil olmak üzere BM'nin multilateral sisteminin etkinliğine katkıda bulunmaya çağırıyoruz. Amerika Birleşik Devletleri'ni Dünya Sağlık Örgütü, Paris İklim Anlaşması, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve BM İnsan Hakları Konseyi'nden (UN Human Rights Council) çekilme kararlarını geri almaya çağırıyoruz.

Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve çok taraflı Kalkınma Bankalarının yükselen ve gelişmekte olan ekonomilere acil finansman ve teknik yardım sağlamadaki benzersiz rolünü destekliyoruz. Tüm paydaşları; artan tahsis, özel çekme haklarının daha verimli kullanımı veya gerektiğinde borçların yeniden yapılandırılması yollarıyla, bu ülkeler için daha geniş finansman olanakları sağlamaya yönelik eşsiz çabaları arttırmaya çağırıyoruz. Ayrıca, daha varlıklı hissedar ülkeleri ek imtiyazlı kaynaklar sağlamaya çağırıyoruz.

Dünya Sağlık Örgütü'nün COVID-19 pandemisini kontrol etmedeki vazgeçilmez rolünü destekliyoruz ve ve tüm ülkeleri bu sıkıntılı zamanda DSÖ'nün çalışmaları için fon yardımlarını ve siyasi desteklerini azaltmak yerine arttırmaya davet ediyoruz. Bu bağlamda, örgütü ve örgütün küresel sağlık alanındaki benzersiz rolünü güçlendirmek için DSÖ yanıtının bağımsız olarak değerlendirilmesi çağrısını da destekliyoruz.

Lancet COVID-19 Komisyonu'nun Gelecekteki Çalışmaları

Lancet COVID-19 Komisyonu, pandemiyi bastırmada ve kapsayıcı ve sürdürülebilir bir iyileşme sağlamada küresel düzeyde ilerlemeyi, düzenli olarak yayımlayacağı bir dizi ölçüm aracıyla izleyecektir. Komisyonun Görev Güçleri (Çalışma Grupları), insan onuruna yakışır işleri ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmenin en iyi yollarını içinde barındıran ve hâlihazırda gündeme getirilen karmaşık meselelerin çoğunu ayrıntılı olarak ele alacaktır. Komisyonun öncelikli eylem önerileri Panel 1'de özetlenmektedir. Komisyonun bir sonraki planlanan bildirisi 2021 yılının başında olacaktır.

PANEL 1: On Öncelikli Eylem Önerisi

1. Salgının kökeni: Virüsün kökeni, jeopolitik gündemlerden etkilenmeyen, açık, bilimsel ve tarafsız bir şekilde bulunmaya çalışılmalıdır.
2. Farmasötik olmayan müdahaleler: Salgın, Asya-Pasifik bölgesindeki birkaç ülke de dâhil olmak üzere bazı ülkeler tarafından uygulanan ve etkinliği kanıtlanmış farmasötik olmayan müdahale programlarıyla bastırılmalıdır.
3. Bilim temelli politikalar oluşturulması: Geliştirilen politikalar, nesnel bilimsel kanıtlara dayandırılmalıdır ve politikacıların ya da diğer yöneticilerin klinik deneyleri ve diğer bilimsel protokolleri olumsuz etkilemesi önlenmelidir.
4. Zamanında ve tutarlı veri sağlanması: İnsani yardım ve ekonomik sonuçlar dâhil olmak üzere pandeminin durumu hakkında zamanında ve uluslararası olarak tutarlı veriler toplanmalı ve yayımlanmalıdır.
5. COVID-19 ile mücadele için araçlara erişimde adalet: Test kitleri, ilaçlar ve aşılar da dâhil olmak üzere COVID-19 ile mücadele araçlarına evrensel erişim sağlanmalıdır.
6. Acil durum finansmanı: Gelişmekte olan ülkelerin özellikle Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası başta olmak üzere uluslararası finans kaynaklarına erişimi güvence altına alınmalıdır.
7. Dezavantajlı grupların korunması: Yaşlılar, yoksulluk ve açlık çeken insanlar, savunmasız kadınlar, çocuklar, kronik hastalıkları ya da yeti yitimi olan kişiler, evsizler, göçmenler, mülteciler, yerli halklar, etnik ve ırksal azınlıklar da dâhil olmak üzere dezavantajlı gruplara acil koruma sağlanmalıdır.
8. Uzun vadeli finansal reform: Borçların ötelenmesi, yeni uluslararası finansman biçimleri ve parasal düzenlemelerde reformlar dâhil olmak üzere küresel finansmanın yeniden yapılandırılması sağlanmalıdır.
9. Yeşil ve dayanıklı iktisadi toparlanma (Green and Resilient Recovery): Ekonomik iyileşmede, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine dayalı olarak yeşil, dijital ve kapsayıcı teknolojilerde kamu yatırımlarıyla büyüme esas alınmalıdır.
10. Küresel barış ve işbirliği: Her türlü yeni soğuk savaş girişimlerine direnilmeli, BM kuruluşları ve BM Anlaşması desteklenmelidir.